

Asia C-393/23**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä****Jättämispäivä:**

28.6.2023

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Hoge Raad der Nederlanden (Alankomaat)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

23.6.2023

Valittajat:

Athenian Brewery SA

Heineken NV

Vastapuoli:

Macedonian Thrace Brewery SA

Pääasian menettelyn kohde

Pääasiassa, jonka asianosaisina ovat yhtäältä Macedonian Thrace Brewery SA (jäljempänä MTB) sekä toisaalta Athenian Brewery SA (jäljempänä AB) ja Heineken NV (jäljempänä Heineken), on kyse siitä, että AB on rikkonut kilpailuoikeutta Kreikan olutmarkkinoilla. MTB haluaa, että Alankomaiden tuomioistuin toteaa AB:n ja sen Alankomaihin sijoittautuneen emoyhtiön Heinekenin olevan yhteisesti vastuussa tästä rikkomisesta.

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeudellinen perusta

Tämä SEUT 267 artiklaan perustuva ennakkoratkaisupyyntö koskee tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 12.12.2012 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1215/2012 (jäljempänä Bryssel I a -asetus) 8 artiklan 1 alakohtaan perustuvaa Alankomaiden tuomioistuimen toimivaltaa AB:tä vastaan nostetun kanteen osalta. Tässä

yhteydessä esiin nousee kysymys, vaikuttaako oletama, että emoyhtiö käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa tytäryhtiöön, arviointiin siitä, täyttyykö edellytys, että näitä kahta yhtiötä vastaan nostettujen kanteiden välillä on niin läheinen liittymä, että niiden käsitteleminen ja ratkaiseminen yhdessä on toivottavaa.

Ennakkoratkaisukysymykset

1. Onko emoyhtiön kotipaikan tuomioistuimen, kun se nyt käsiteltävän asian kaltaisessa tapauksessa arvioi Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 alakohdan mukaista toimivaltaansa toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneen tytäryhtiön osalta, kyseisessä säännöksessä tarkoitettua läheistä liittymää koskevan vaatimuksen yhteydessä lähdeittävä aineellisessa kilpailuoikeudessa hyväksytystä olettamasta, että emoyhtiö käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa riidan kohteena olevan tytäryhtiön taloudelliseen toimintaan?

2. Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, miten tässä yhteydessä on tulkittava perustetta, joka on muotoiltu [tuomiossa Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37) ja tuomiossa Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449)]? Jos emoyhtiön ratkaiseva vaikutusvalta tytäryhtiön taloudelliseen toimintaan tässä tapauksessa kiistetään, riittääkö Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 alakohdan mukaisen toimivallan käyttämiseen kyseisen tytäryhtiön osalta se, ettei tällaisen ratkaisevan vaikutusvallan olemassaoloa voida edeltä käsin sulkea pois?

Unionin oikeussäännöt, joihin on viitattu

SEUT 101 ja SEUT 102 artikla

Bryssel I a -asetuksen 4 artiklan 1 kohta ja 8 artiklan 1 alakohta

Tiivistelmä pääasian tosiseikoista ja menettelystä

- 1 MTB on Kreikkaan sijoittautunut panimo, joka toimii Kreikan olutmarkkinoilla. AB on Kreikkaan sijoittautunut panimo, joka kuuluu Heineken-konserniin. Heineken on Alankomaihin sijoittautunut yhtiö, joka määrittelee Heineken-konsernin strategian ja tavoitteet. Sillä itsellään ei ole eikä ole ollut operatiivista toimintaa Kreikassa. Heineken omisti tämän menettelyn kannalta merkityksellisenä ajanjaksona välillisesti noin 98,8 prosenttia AB:n osakepääomasta.
- 2 Kreikan kilpailuviranomainen katsoi 19.9.2014 tekemässään päätöksessä, että AB oli käyttänyt väärin määräävää markkina-asemaansa Kreikan olutmarkkinoilla syyskuun 1998 ja 14.9.2014 välisenä aikana ja että kyse on SEUT 102 artiklan ja Kreikan kilpailulain 2 §:n yhtenä kokonaisuutena pidettävästä jatkuvasta rikkomisesta.

- 3 MTB vaati, että rechtbank Amsterdam (Amsterdamin alioikeus, jäljempänä rechtbank) toteaa Heinekenin ja AB:n olevan yhteisesti vastuussa edellä mainitusta kilpailuoikeuden rikkomisesta Kreikan olutmarkkinoilla ja velvoittaa ne yhteisvastuullisesti korvaamaan MTB:lle tästä rikkomisesta aiheutuneen vahingon kokonaisuudessaan. Heineken ja AB esittivät liitännäisvaatimuksen, jossa rechtbankia vaadittiin toteamaan, ettei sillä ole toimivaltaa käsitellä AB:tä vastaan nostettua kannetta. Rechtbank hyväksyi tämän vaatimuksen ja totesi, ettei sillä ole toimivaltaa käsitellä AB:tä vastaan nostettua kannetta.
- 4 Gerechtshof Amsterdam (Amsterdamin ylioikeus, jäljempänä gerechtshof) kumosi muutoksenhaussa rechtbankin ratkaisun ja hylkäsi toimivallan puuttumista koskevan liitännäisvaatimuksen. Heineken ja AB tekivät tämän jälkeen kassaatiovalituksen ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen, Hoge Raad der Nederlandeniin (Alankomaiden ylin tuomioistuin).

Pääasian asianosaisten keskeiset perustelut

- 5 Rechtbank katsoi ensimmäisenä oikeusasteena, että se oli Bryssel I a -asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa ilmaistun pääsäännön nojalla toimivaltainen tutkimaan Heinekenia vastaan nostetun kanteen, koska Heinekenin kotipaikka on Amsterdam. AB:n osalta rechtbank katsoo kuitenkin, ettei sillä ole Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 alakohtaan perustuvaa toimivaltaa, koska kyseiseen säännökseen sisältyvä vaatimus Heinekeniä ja AB:tä vastaan nostettujen kanteiden välisestä läheisestä liittymästä ei täyty.
- 6 Gerechtshof perusteli rechtbankin tuomion kumoamista ensinnäkin sillä, että kun alankomaalainen tuomioistuin arvioi Heinekeniin kohdistettuja syytöksiä, se ei voi tehdä muuta kuin arvioida AB:n toimintaa ja Kreikan kilpailuviranomaisen päätöstä. Jos sama kysymys esitetään kreikkalaiselle tuomioistuimelle, ei voida sulkea pois mahdollisuutta, että se päätty erilaiseen arviointiin kuin alankomaalainen tuomioistuin. Kun otetaan huomioon tämä vaara keskenään ristiriitaisista tuomioista, Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 alakohdassa säädetty vaatimus, jonka mukaan kanteiden käsitteleminen ja ratkaiseminen yhdessä on toivottavaa, on siten lähtökohtaisesti täytetty.
- 7 Pääasiassa on ratkaistava, voidaanko Heinekenia vastaan nostettu kanne hyväksyä. Kanteen nostamista alankomaalaisissa tuomioistuimissa voidaan pitää Bryssel I a -asetuksen toimivaltasääntöjen väärinkäyttönä vain, jos hyväksymistä on kohtuudella jo edeltä käsin pidettävä poissuljettuna. Näin ei ole nyt esillä olevassa asiassa. Tällä hetkellä ei ole mahdollista sulkea riittävällä varmuudella pois sitä, että AB:tä ja Heinekenia on pidettävä kilpailuoikeuden kannalta yhtenä yrityksenä.
- 8 Sen unionin oikeuden kannalta merkityksellisen kysymyksen osalta, oliko AB:n osalta kohtuudella ennakoitavissa, että sitä vastaan nostettaisiin kanne alankomaalaisessa tuomioistuimessa, on merkityksellistä, että AB myy Kreikassa olutta Heineken-merkillä ja kuuluu Heineken-konserniin. Sen väitetään käyttäneen

väärin määrävää markkina-asemaansa muun muassa myymällä kyseistä olutta näillä markkinoilla. Se, että tämä syytös kohdistetaan myös Heinekeniin ja saatetaan tämän yhtiön kotipaikan tuomioistuimen käsiteltäväksi, oli kohtuudella ennakoitavissa, koska syytös liittyy suoraan Heineken-konserniin kuulumiseen ja olutmerkkiin, jonka oikeudet kuuluvat Heineken-konsernille.

- 9 Heineken ja AB kiistävät kassaatiovalituksessa gerechtshofin arvioinnin. Ne katsovat muun muassa, ettei gerechtshof ole tutkinut riittävästi kysymystä siitä, onko Heinekenilla ollut ratkaiseva vaikutusvalta AB:n toimintaan ja voidaanko niitä näin ollen pitää yhtenä yrityksenä.

Tiivistelmä ennakkoratkaisupyynnön perusteluista

- 10 Käsiteltävä asia koskee unionin kilpailuoikeuden (SEUT 101 ja SEUT 102 artikla) yksityisoikeudellista täytäntöönpanoa. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan oikeudellisia erillisiä yksiköitä vastaan voidaan nostaa kanne yhdestä kilpailuoikeuden rikkomisesta, jos ne muodostavat yhden yrityksen, jolla tässä yhteydessä tarkoitetaan taloudellista kokonaisuutta.¹ Näin on silloin, kun emoyhtiö käyttää määräysvaltaa tytäryhtiönsä käyttäytymiseen, mikä voidaan näyttää toteen joko osoittamalla, että emoyhtiöllä on kyky käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa tytäryhtiön käyttäytymiseen ja että se on lisäksi tosiasiallisesti käyttänyt tätä vaikutusvaltaa, tai osoittamalla, että kyseinen tytäryhtiö ei päättää itsenäisesti markkinakäyttäytymisestään vaan soveltaa olennaisilta osin emoyhtiön sille antamia ohjeita, kun otetaan huomioon näitä kahta oikeudellista yksikköä yhdistävät taloudelliset, organisatoriset ja oikeudelliset siteet. Tämän ratkaisevan vaikutusvallan oletetaan olevan olemassa, jos emoyhtiö omistaa suoraan tai välillisesti tytäryhtiön pääoman kokonaan tai lähes kokonaan. Tällainen oletama on kuitenkin kumottavissa osoittamalla, että vaikka emoyhtiö omisti tytäryhtiön kokonaan tai lähes kokonaan, se ei menettelytapaa sovellettaessa antanut tälle ohjeita eikä osallistunut suoraan eikä välillisesti etenkin nimettyjen johtajien välityksellä tämän tytäryhtiön päätösten tekemiseen sen taloudellisen toiminnan osalta.²
- 11 Unionin tuomioistuin on jo lausunut 21.5.2015 antamassaan tuomiossa CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, 21–25 ja 33 kohta) Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 alakohtaan perustuvasta toimivallasta kilpailuoikeuden asiayhteydessä. Kyseisessä asiassa unionin tuomioistuin katsoi, että kyseessä oli sama tosiseikasto ja oikeudellinen tilanne, koska asianomaiset yritykset olivat eri paikkakunnilla ja eri ajankohtina osallistuneet yhtenä kokonaisuutena pidettävään rikkomiseen, joka oli todettu komission päätöksellä. Unionin tuomioistuimen mukaan ne olivat voineet ennakoida riskin siitä, että niitä

¹ Ks. mm. tuomio 14.3.2019, Skanska Industrial Solutions ym., C-724/17, EU:C:2019:204, 28–47 kohta, ja tuomio 6.10.2021, Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, 32–44 kohta.

² Ks. mm. tuomio 12.5.2022, Servizio Elettrico Nazionale ym., C-377/20, EU:C:2022:379, 105–112 kohta.

vastaan voidaan nostaa kanne sellaisen jäsenvaltion tuomioistuimissa, jossa ainakin yhdellä niistä oli kotipaikka, koska ne olivat osallistuneet yhtenä kokonaisuutena pidettävään rikkomiseen ja koska oli siis selvää, että ne olivat vastuussa siitä aiheutuneesta vahingosta.

- 12 Unionin tuomioistuin totesi 28.1.2015 antamassaan tuomiossa Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, 64 kohta) ja 16.6.2016 antamassaan tuomiossa Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, 45–46 kohta), että tuomioistuimen on otettava huomioon kaikki hallussaan olevat tiedot, myös vastaajan kiistävät lausumat. Toimivallan määrittämisvaiheessa ei kuitenkaan tarvitse toimittaa todistelua sellaisten kiistanalaisten tosiseikkojen osalta, joilla on merkitystä sekä toimivaltaisuutta koskevan kysymyksen että vedotun oikeuden olemassaolon kannalta.
- 13 Nyt käsiteltävä asia eroaa asiassa CDC Hydrogen Peroxide kyseessä olleesta tapauksesta siinä, että väitettyä kilpailuoikeuden rikkomista ei ole todennut Euroopan komissio vaan Kreikan kilpailuviranomainen ja tämä totesi rikkomisen ainoastaan tytäryhtiö AB:n osalta. On kiistatonta, että Heineken ei ole itse suoraan toteuttanut konkreettisia toimia Kreikan olutmarkkinoilla. Heinekenia vastaan nostettu kanne perustuu MTB:n väitteeseen, jonka mukaan Heineken ja AB muodostivat sillä ajanjaksolla, jolloin SEUT 102 artiklaa rikottiin, yhden yrityksen, koska Heineken käytti ratkaisevaa vaikutusvaltaa AB:n kyseessä olevaan taloudelliseen toimintaan, ja se on tästä syystä yhteisvastuussa väitetystä rikkomisesta. Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 alakohdassa tarkoitettu läheinen liittymä voi siten perustua ainoastaan väitettyyn ratkaisevaan vaikutusvalttaan. Jos vastaaja kiistää tältä osin perustellusti kantajan esittämät väitteet, kuten käsiteltävässä asiassa, herää kysymys, onko tuomioistuimen myös Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 alakohdan mukaista toimivaltaansa arvioidessaan pidettävä tuomioiden Kolassa ja Universal Music International Holding mukaisesti lähtökohtana edellä 10 kohdassa mainittua olettamaa, jonka mukaan emoyhtiö käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa, kun se omistaa tytäryhtiön kokonaan tai lähes kokonaan. Jos tähän vastataan myöntävästi, emoyhtiön kotipaikan tuomioistuimen on katsottava olevansa toimivaltainen käsittelemään ulkomaista tytäryhtiötä vastaan nostettua kannetta, ellei kyseinen yhtiö onnistu kumoamaan olettamaa edeltä käsin (ilman muita todisteita). Jos tuomioistuin ei sitä vastoin voi toimivaltaansa arvioidessaan lähteä tästä olettamasta, sen on tutkittava asianosaisten esittämien väitteiden ja vastaväitteiden perusteella (ilman muita todisteita), onko olemassa riittävästi seikkoja, joiden perusteella voidaan katsoa, että emoyhtiöllä on ollut ratkaiseva vaikutusvalta kyseessä olevaan tytäryhtiön taloudelliseen toimintaan.
- 14 Tähän kysymykseen annettavasta vastauksesta ei ole riittävää varmuutta. Yhtäältä unionin tuomioistuimen hyväksymän ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettamien tarkoituksena on panna unionin kilpailuoikeus täysimääräisesti täytäntöön, ja ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettamien kumoamiseksi on

vaikeaa esittää vastaanäyttöä.³ Toisaalta Bryssel I a -asetuksella on omat tavoitteensa, ja sitä on tulkittava näiden tavoitteiden valossa. Tässä yhteydessä on todettava, että Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 alakohtaa on tulkittava suppeasti siten, että tämä tulkinta voi ulottua vain tässä asetuksessa nimenomaisesti tarkoitettuihin tapauksiin, koska siinä poiketaan pääsäännöstä, jonka mukaan toimivalta on vastaajan kotipaikan tuomioistuimella. Myöntävä vastaus tähän kysymykseen johtaa useimmissa tapauksissa siihen, että kansainväliseen konserniin kuuluvaa oikeushenkilöä vastaan voidaan nostaa kanne kilpailuoikeuden väitetyn rikkomisen vuoksi sen oikeushenkilön kotipaikan tuomioistuimessa, joka omistaa vastaajan pääoman suoraan tai välillisesti kokonaan tai lähes kokonaan, riippumatta siitä, mihin jäsenvaltioon vastaaja on sijoittautunut ja missä maassa kyseinen taloudellinen toiminta on tapahtunut. Bryssel I a -asetuksen 8 artiklan 1 alakohdassa säädetyn erityisen toimivaltaperusteen soveltamisala voisi siten olla kilpailuoikeuden kannalta laaja.

- 15 Bryssel I a -asetuksen ja siihen liittyvän oikeuskäytännön tulkintaa koskevan epävarmuuden johdosta Hoge Raad der Nederlanden esittää edellä mainitut ennakkoratkaisukysymykset.

³ Ks. tuomio 15.4.2021, Italmobiliare ym. v. komissio (C-694/19 P, ei julkaistu, EU:C:2021:286, 58 kohta) ja julkisasiamies Rantosin ratkaisuehdotus asiassa Servizio Elettrico Nazionale ym. (C-377/20, EU:C:2021:998, 159–160 kohta).